

ДОСЛІДЖЕННЯ ТЕНДЕНЦІЙ ПРОФЕСІЙНИХ НАМІРІВ УЧНІВ 5-11 КЛАСІВ

В статті викладені результати дослідження, спрямованого на з'ясування тенденцій професійного вибору учнів основної та старшої школи, їх інформованість про професії та їх професійні наміри.

Ключові слова: професія, професійний вибір, фактори професійного вибору, учні.

Актуальність проблеми дослідження. Проблема професійного самовизначення учнівської молоді посідає важливе місце у педагогіці, оскільки стосується вирішального моменту у життєвому становленні особистості. Актуальність проблеми професійного самовизначення учнівської молоді полягає в тому, що випадковий вибір професії призводить до небажаних наслідків: низької продуктивності праці; помилок і браку в роботі; незадоволення і пригніченого стану людини (психічні розлади); економічних втрат на переучування та перекваліфікацію. Натомість правильний і своєчасний вибір професії у шкільному віці: в 2-2,5 рази зменшує плінність кадрів; на 10-15% підвищує продуктивність праці; в 1,5-2 рази знижує вартість підготовки кадрів [3, с. 4]. У зв'язку з цим, центральним і досить складним завданням сучасної школи є формування в учнівській молоді здатності до свідомого вибору професії та подальшого оволодіння нею. Вирішення цього завдання багато в чому залежить від активної позиції самих учнів, від усвідомлення себе суб'єктом власного життя, прагнення до особистісної самореалізації, вміння виважено і самостійно приймати відповідальні рішення. Тому вивчення професійного самовизначення учнів може відкрити нові шляхи його оптимізації.

Вибір професії – комплексна проблема. Це складний акт самовизначення – свідомого вибору суб'єктом життєвої позиції, яка стає вирішальним чинником у виборі способів розв'язання тих чи інших життєвих проблем [4, с. 34]. Професійний вибір учня, який закінчує школу у 2013 р., зумовлюється зовсім іншими чинниками, ніж у 2000 р. За цей час змінилися не тільки зовнішні фактори (економічні, соціальні, моральні), а й самі учні, рівень їх фізичного та розумового розвитку, стан здоров'я, інтереси, світогляд, мотивація тощо. Саме тому дослідження, які можуть бути покладені в основу науково обгрунтованої та ефективної профорієнтаційної роботи у школі, не втрачають своєї актуальності.

Аналіз останніх досліджень. На сучасному етапі розвитку наукової думки накопичено багато теоретичних та емпіричних знань, що розкривають різні аспекти професійного самовизначення учнів. Це роботи Є. Клімова, М. Пряжнікова, С. Чистякової, П. Шавіра, особливу цінність мають психолого-педагогічні дослідження профорієнтаційного спрямування таких вчених, як О. Вітківської, О. Мельника, В. Рибалки, В. Синявського та інших.

Наукові пошуки Б.Г. Ананьєва, Т.В. Андрєєвої, Л.І. Анциферової, Є.І. Головахи, Л.А. Головей, Є.О. Клімова, І.В. Кузнецової, А.К. Маркової, В.Д. Шадрікова, В.Л. Шкалікова, Е.В. Шорохової та ін. були спрямовані на вивчення професійного вибору як одного із етапів, моментів, життєвого шляху особистості.

Мета статті. Дослідження основних тенденцій вибору професії учнів, рівня інформованості про професію, особливості професійної спрямованості учнів загальноосвітніх шкіл.

Виклад основного матеріалу. У цій статті ми викладемо результати першого із серії запланованих досліджень, спрямованих на визначення чинників вибору професії, професійних схильностей учнів, рівня їх інформованості про обрану професію, визначення особливостей їхніх професійних намірів, професійної спрямованості (константувальне дослідження). У процесі дослідження застосовувалось анкетування. Було розроблено три анкети – для 5-7 класу, 8-9 та 10-11 класу. Анкети складались з закритих запитань та альтернативних відповідей на них. Для учнів 10-11 класів проводилась додаткова анкета, в якій учні висловили своє ставлення до сучасного бізнесу в країні. У дослідженні узяли участь 483 учнів 5–11 класів трьох середніх загальноосвітніх шкіл м. Чернігова (одна зі шкіл була школою із поглибленим вивченням математики).

Більшість учнів 5-7 класів (75%) обирають у своїх відповідях більш творчі професії, такі як, актор, модельєр, журналіст, фотограф, архітектор, і 20% опитуваних учнів обирають економічні професії, як економіст, бухгалтер. Майже всі учні зазначали (92%), що один з найулюбленіших навчальних предметів – трудове навчання.

В процесі дослідження, ми визначили, що більшість учнів 8-9 класів вже визначилися з своїми намірами з вибору майбутньої професії (53%), а останні зазначили, що мають сумніви та невпевненість, оскільки не готові до прийняття рішення. Бесіда з учнями 8-9 класів, які зазначали що визначилися з майбутньою професією, показала, що їх рішення спонтанне та нічим не обгрунтоване, більш того ніяких зусиль в досягненні мети вони не проявляли.

Розмову з батькам про майбутню професію мали майже всі учні (82%), але у 43% учнів 8-9 класів професійний вибір не співпадає з бажанням батьків. Після закінчення 9 класу 80% учнів планують продовжувати навчання в школі, 13% бажають вступити до технікуму, і лише 7% опитуваних мають намір навчатися та працювати. Вибором профілю за яким навчаються учні, незадоволені 38% учнів 8-9 класів та мають намір змінити його.

Інформація щодо факторів впливу на професійний вибір учнів 8-9 класу кожної зі досліджуваних шкіл наведена на рисунку 1. Виявилось, що такі фактори, як умови та оплата праці є найбільш впливовими при виборі професії учнями 8-9 класів, а також престижність та популярність професії, цікавість до неї відіграють значну роль при професійному виборі. А такі чинники, як доступність, корисність та покликання не мають великого значення при виборі. В школі № 1 фактори " умови праці" та "престижність" виявились найбільш вагомими чинниками. Натомість в школі № 2, переважають фактори "оплата праці" та "умови праці". В школі № 3 цікавість до професії та оплата майбутньої роботи переважає інші фактори професійного вибору.

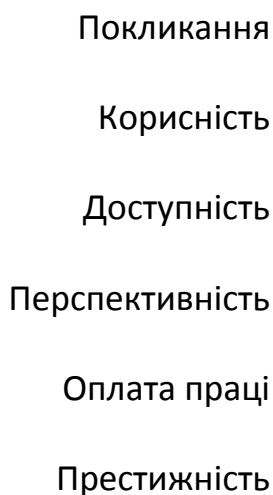

Рис 1. Фактори впливу на професійний вибір учнів 8-9 класів

За результатами проведеного анкетування щодо визначення вибору майбутньої професії, встановлено, що у старших класах (10-11) з вибором майбутньої професії визначились 75 % учнів, що брали участь в опитуванні. Отже, більшість старшокласників (75%), визначились з професійним вибором, тоді як учні 8-9 класів, тільки 53 % професійно зорієнтовані. Можна сказати, про тенденцію до підвищення ступеня професійної визначеності у міру наближення до закінчення школи (рис. 2). Ці результати підтверджують необхідність проведення профорієнтаційної роботи із учнями 8-9 класів та цілеспрямовано продовжувати її в 10-11 класі.

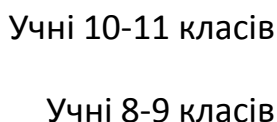

Рис. 2. Рівень професійної визначеності учнів

При цьому 71 % учнів стверджують, що вибір своєї майбутньої професії вони обрали виключно самі, і тільки 24 % вказали, що зробили це за порадою батьків, 5 % – що за порадою друзів та ін. Переважна більшість учнів 10-11 класів (67 %) зазначили, що джерелом інформації про професію були інтернет та засоби масової інформації, і тільки 33 % із них зазначили, що джерелом інформації були батьки та вчителі. Це є цілком природнім, адже сучасна молодь дуже активно та успішно користується мережею інтернет, де можна знайти інформацію про професію, яка цікавить. Більшість наших респондентів (85%) у виборі професії підтримують батьки, а 15% учнів батьки намагалися переорієнтувати на іншу професію.

На думку учнів 10-11 класів найбільш популярними та сучасними є професії юриста, фінансиста та ІТ-спеціаліста. Учні цікавлять ці професії, так як в наш час вони є найбільш затребувані, особливо ІТ-спеціалісти. За результатами аналітичного звіту HeadHunter за 2011 рік, в Україні є потреба в

ІТ-спеціалістах і програмістах, та робітниках банківської сфери. Ці професії входять до списку 10 професій, які будуть найбільш актуальними через 5-10 років. Це говорить про, те що, учні воліють обирати стабільне майбутнє, де їх праця буде високо оплачувана, а професія актуальною [1].

На запитання, які фактори вплинули на ваш вибір, учні зазначили, що це: власні інтереси та бажання займатися саме цією професією, погляди на життя та бажання приносити користь суспільству.

Щодо ставлення учнів 10-11 класів до сучасного бізнесу в країні, ми виявили, що 65 % опитуваних мають бажання створити свій власний бізнес, 25% не бажують цим займатися і 15 % не впевнені в своєму бажанні. Проте бесіда з тими учнями, які мають намір зайнятися підприємницькою діяльністю, показала, що учні слабо орієнтуються в реаліях сучасного бізнесу. Не знають де взяти початковий капітал, що потрібно робити, щоб відкрити власний бізнес, не орієнтуються в правилах оподаткування, тощо.

На думку опитуваних, великі податки (75%), криза в країні (60%) та корупція (60%), найбільш негативно впливають та заважають розвитку бізнесу в нашій країні. Також до причин, які не дають розвиватися бізнесу учні відносять нестабільну ситуацію в державі (45%) та страх невдачі (50%). До характерних рис особистості, які мають бути у людини, яка займається бізнесом, учні відносять впевненість, цілеспрямованість, наполегливість, гострий розум та вміння ризикувати.

Виявлення бажання більшої половини випускників займатися підприємницькою діяльністю, говорить про те, що під час проведення профорієнтаційної роботи в школі в 10-11 класах доцільно впроваджувати та використовувати програми, які будуть спрямовувати молодь створювати та розвивати власний бізнес.

Висновки. Отже, результати проведеного дослідження засвідчили, що більшість опитуваних учнів визначились з намірами про майбутню професію. При цьому, була виявлена тенденція до підвищення ступеня професійної визначеності у міру наближення до закінчення школи. Результати дослідження також показали, що старшокласники стурбовані своїм майбутнім, мають певні наміри з вибору професії, хоча вони не стійкі та базуються частіше на емоціях, а ніж на реальних можливостях, що свідчить про необхідність починати профорієнтаційну роботу з основної школи та активізувати її в старшій.

Використані джерела

1. Жигалюк Т. Какие специалисты нужны регионам? / Т. Жигалюк [Электронной ресурс]. – Режим доступа: <http://www.profosvita.org.ua/ru/required/articles/40.html>
2. Виноградова М.Д. Воспитательная работа с подростками в школе по выбору профессии / М.Д. Виноградова. – М., 1961. – 55 с.
3. Закатнов Д.О. Професійна орієнтація молоді: стан і проблеми професійної орієнтації / Д. О. Закатнов // Все для вчителя: Інформаційно-практичний бюлетень. – 2009. – № 7/8. – С. 3-8.
4. Климов Е.А. Психология профессионального самоопределения: Учеб. пособие для студ. высш. пед. учеб. заведений / Е.А. Климов. – М.: Издательский центр "Академия", 2004. – 304 с.
5. Пряжникова Е.Ю. Профорієнтація: Учеб. пособие для студ. высш. учеб. заведений / Е.Ю. Пряжникова, Н.С. Пряжников. – М.: Издательский центр "Академия", 2005. – 496 с.

Kovalenko A.

RESEARCH IN PROFESSIONAL INTENTIONS TRENDS OF 5-11 FORMERS

The article presents the research results of 5-11 formers' knowledge about professions and their professional choice.

Key words: *profession, professional choice, factors professional choice, students.*

Стаття надійшла до редакції 20.03.13

